

ЦРКВА МАНАСТИРА СТЈЕНИКА У ПЛАНИНИ ЈЕЛИЦИ
КОД ЧАЧКА

На 7—8 км. југозападно од Чачка, а на 3—4 км. северозападно од села Жевице лежи, у самој планини Јелици, манастир Стјеник. Црква је вероватно саграђена у доба Турака, мада су, по народном предању цркву у манастиру Стјенику подигла браћа Мрњавчевићи, који се помињу у народној песми „Опет зидање Раванице”

„Цркву граде два Мрњавчевића У Јелици у планини пустој Покривају јеловијем клисом”¹

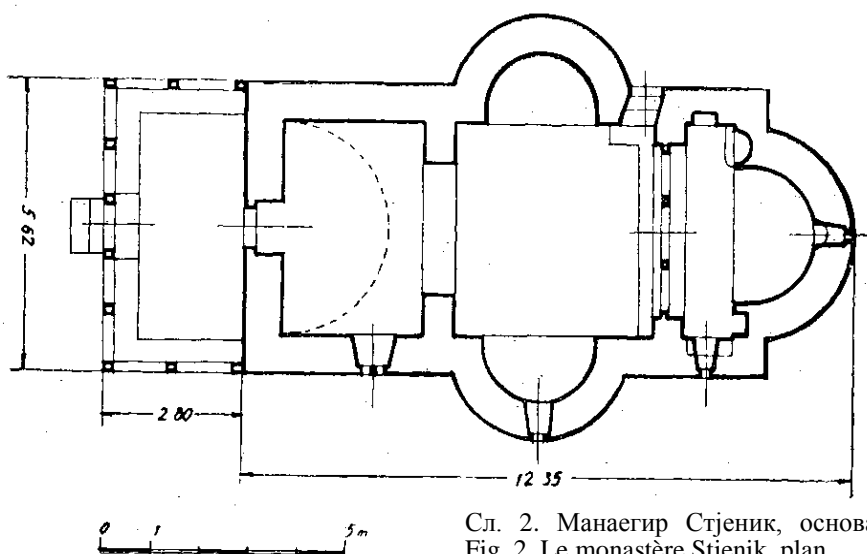
Пошто је манастир Жевица запуство, целокупан верски и духовни живот цркве Жевице пренет је на цркву у Стјенику, њен метох, који су калуђери с много труда успели да обнове. Но не задуго, јер одмах по запуштању манастира у Жевици, запуство је и манастир у Стјенику, тако да су жежевички калуђери, све док он није поново био оправ-

љен, живели по пећинама које се налазе у непосредној близини манастира Стјеника.²

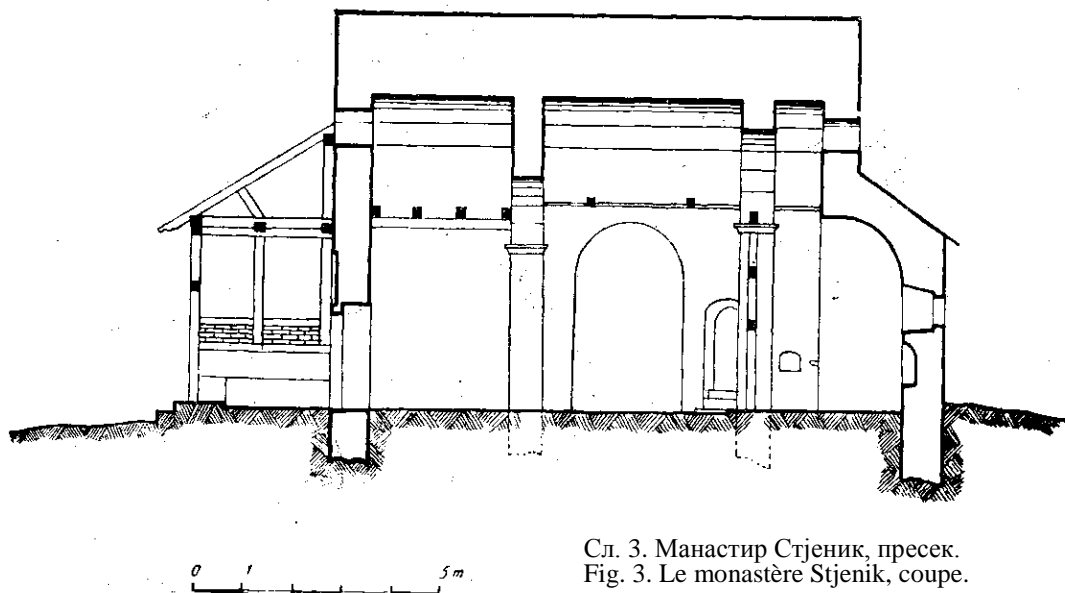
Архива жежевичка чува и један документ који се односи на цркву у Стјенику. То је писмо Косте М. Недића, благајника округа чачанског (од 15. маја 1905. године), уз које је достављен препис превода из 1848. године од Аврама Петронијевића у Министарству иностраних дела једног турског акта нађеног у архиви чачанског првостепеног суда (бр. 772, 4121, 350/52 год. Ф. XIX—1247—61. год.). Тај турски акт тиче се обнове цркве у Стјенику. Из њега се дознаје да су кнез и кметови чачански и пожешки дошли у Чачак да моле кадију Мехмед-Еф. (ефендију), да им код тадашњег везира београдског Хаџи Мустафаше издејствује дозволу за поновно зидање цркве која је изгорела а која се звала

Сл. 1. Манастир Стјеник, општи изглед. — Fig. 1. Le monastère Stjenik, vue générale.

Сл. 2. Манастир Стјеник, основа.
Fig. 2. Le monastère Stjenik, plan.

Сл. 3. Манастир Стјеник, пресек.
Fig. 3. Le monastère Stjenik, coupe.

Стеник или Истник. Тај догађај десио се 1801, године. Дозвола им је дата и црква је подигнута 1802. године, што потпотврђује и запис изнад северних врата, уклесан у камену, данас једва читљив, а који гласи: „Храм свт Јоана сазидат в љето 1802“.

Храм је посвећен св. Јовану Крститељу (24. јуни).

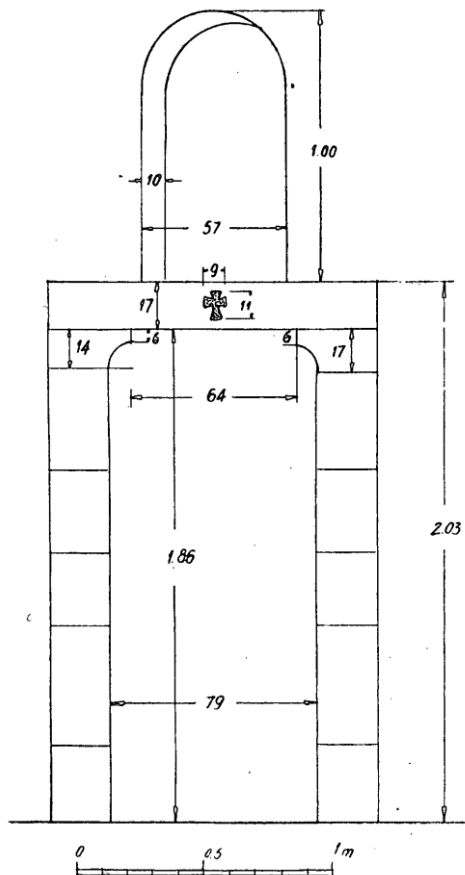
*

Црква има триконхалну основу. Засведена је полуобличастим сводом. Ку-

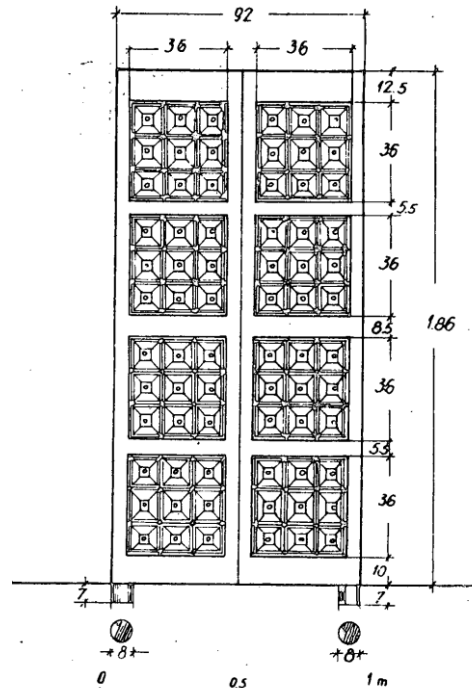
бета нема. Данас има, на западној страни, дограђен отворен трем од дрвета, који много ружи цркву. Црква је дугачка 12,35 м., а широка 5,62 м. Брод је покривен шкриљцем, а олтарска и бочне певничке апсиде покривене су лимом. Споља је омалтерисана. Грађена је од камена неправилног облика у дебелом слоју малтера. Само оквири око прозора и улазних врата, као и ивице зидова израђене су од правилно обрађеног камена. Унутрашњост је без фресака, омалтерисана и бело окречена. У поду се налазе беле мермерне орнаментисане

плоче, пренете из цркве манастира Жежевице. Оне су покривале под цркве у Жежевици, која је после тога патосана обичним каменом кречњаком.³

Западни улаз у цркву има величину 0,97X1,86 м., а завршен је архитравно, са конзолама у угловима (види цртеж). Изнад греде налази се плитка ниша, која улази у зид свега 10 см., горе је полукружно завршена. Северни улаз у цркву има величину 0,54X1,62 м; завршен је полукружно а налази се до саме бочне апсиде, на краћем делу зида који се налази ближе олтарској апсиди. Прозори на олтарској и јужној бочној апсиди, као и прозори над олтарском апсидом и на јужној страни ужег дела зида, узани су, једноделни, полукружно горе завршени. Једино је дводелан прозор на јужној страни ширег дела зида, који осветљава припрату, са отворима такође узаним и горе полукружно завршеним. Прозор на западном зиду, који се налази

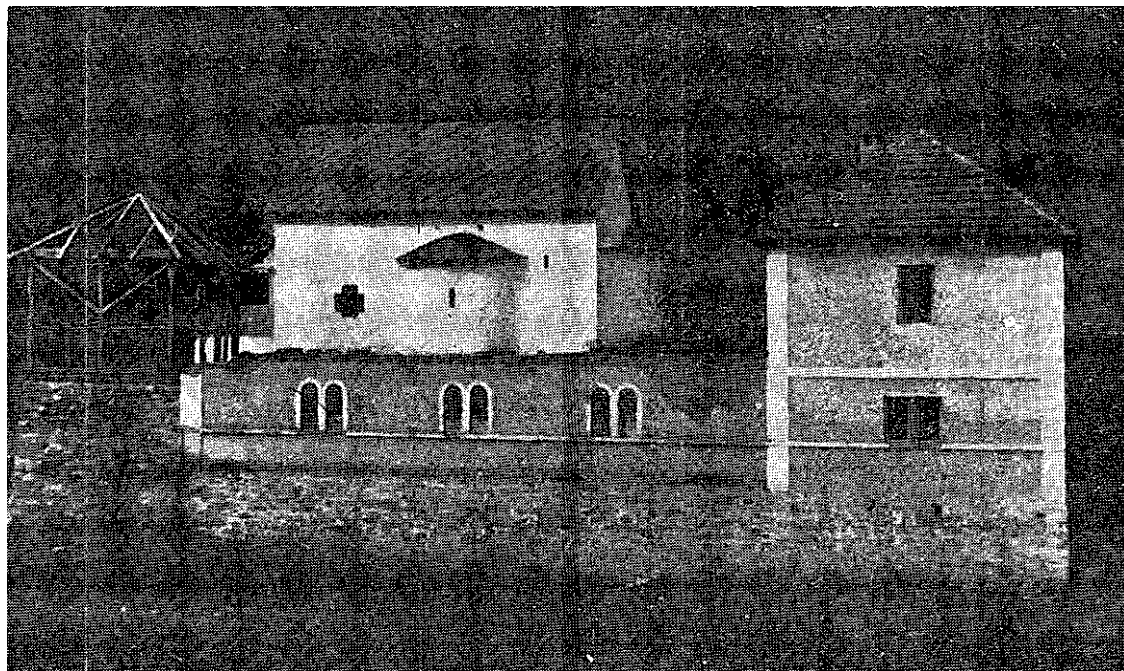
Сл. 4. Манастир Стјеник, главни улаз.
Fig. 4. Le monastère Stjenik; entrée principale.

Сл. 5. Манастир Стјеник, стара дрвена улазна врата. — Fig. 5. Le monastère Stjenik, la vieille porte d'entrée en bois.

изнад врата, мало је шири од других и није завршен полукружно, већ два косинама, на угао. И он је служио за осветљавање припрате, која у основи није јасно одељена од главног дела цркве, већ се једним великим и широким луком са њом спаја. Северна страна цркве нема прозора ни на апсиди ни на зидним платнима. На тој страни налазе се једино мала, споредна врата, можда због тога што је са те стране терен уздигнут (брег се уздиже одмах од цркве), те прозори постављени на тој страни неби много осветљавали црквени простор.

Приликом недавног заравњивања терена око цркве, у наносу земље, нађено је једно крило од старих дрвених главних врата, са врло лепим геометријским шарама израђеним у меком дрвету и ковачким ексерима са широким главама прикуцаним на основну, тврду дрвену подлогу врата (види цртеж). Нађена је такође једна бела мермерна плоча, која је служила као надгробни споменик, орнаментисана на сличан начин и безмало истим орнаментима као и делови плоча

Сл. 6. Манастир Стјеник са једним делом обновљеног конака. — Fig. 6. Le monastère Stjenik et une partie des dépendances restaurées.

у цркви, пренети са старог пода цркве манастира Јежевице.

Све ово недавно, откопано, а и ранији налази из 1947. године, којом приликом се наишло на остатке темеља (свакако неке профане грађевине) и на један стари кључ (по свој прилици кључ првобитне

цркве), наводи на то да је терен око цркве манастира Стјеника богат археолошки и да би требало продужити са ископавањем. Тада би се вероватно наишло на још који остатак материјалне културе, који би унео више светлости у познавање прошлости овога манастира.⁵

Иван М. Здравковић

Напомене

¹ Вукова дјела, II, 25, Београд, 1904; Јереј Милосав Д. Протић, Под Бањицом црква Јежевица, Краљево, 1937; 3. Симић-Миловановић, Трагови манастира Стјеника у планини Јелици, Старинар, књ. I, 1950, 237—242.

² Влад. Петковић, манастир Жича, Београд, 18—19.

³ Види цртеже у чланку 3. Симић-Милова-

новић објављеном у Старинару за 1950. годину.

⁴ Данас се та врата налазе у Градском народном музеју у Чачку.

⁵ 3. Симић-Миловановић, Трагови манастира Стјеника у планини Јелици, Старинар, књ. I, 1950, 237—242.

L'ÉGLISE DU MONASTÈRE STJENIK, SITUÉ DANS LA MONTAGNE JELICA,
PRÈS DE ČAČAK

Le monastère Stjenik se trouve à 7—8 km au sudouest de la ville de Čačak et à 3—4 km au nord-ouest du village de Ježevica; Selon la tradition populaire, le monastère fut érigé par les frères Mrnj avčevići, seigneurs féodaux serbes du XIVe siècle.

Dans les archives de Ježevica est conservé un document intéressant relatif à la reconstruction de l'église de Stjenik. Cette reconstruction eut lieu en 1802, ce qui est également confirmé par une inscription, aujourd'hui à peine lisible, que l'on voit gravée dans la pierre au-dessus de la porte septentrionale.

L'église, qui dénote un plan tréflé, est surmontée d'une voûte en plein cintre, sans coupole. Un narthex de bois, ajouté ultérieurement et provisoirement du côté de l'ouest, enlaidit beaucoup l'église. Celle-ci mesure 12,35 m de

longueur et 5,62 m de largeur. La nef principale est recouverte d'ardoise et les absides de l'autel et des chœurs sont recouvertes de fer blanc. Pour la construction de l'église, qui est recouverte de mortier à l'extérieur, on avait employé des pierres de formes irrégulières, rejointoyées par d'épaisses couches de mortier. A l'intérieur, les murs sont également recouverts de mortier et passés à la chaux, sans fresques.

Lors des fouilles récentes, pratiquées autour de l'église, dans les dépôts de terre, on a découvert un battant de bois de l'ancienne porte principale de l'église. Ce battant est orné de très belles figures géométriques gravées dans le bois blanc et de gros clous de forgeron, fixés aux parties dures de la porte (voir le dessin). Ce battant est conservé maintenant au Musée de la Ville de Čačak.

I. Zdravković